

hetgeen hem blijvend boeit en dat hij in zijn brief noemt: „la vraie humanité, la grande poésie.”

Zoo ontdekte hij „les travaux des champs.” Zoo verschenen hem de zaaier en de herder, de spitter en de korenbinder; de vrouw, die aren leest en de strompelende oude, die een bos hout over de avondduistere vlakte van Barbizon naar huis torst.

Hij werd aangegrepen door den staat, waarin hij den arbeidenden mensch aantrof in het majestueuse ruim van het landschap. Terwijl de schepping hem een gedicht was vol hooge en heilige stemmen, die het lied zongen van het onverganke-lijke leven, zag hij in dat eeuwigheidsprookje den mensch vermoeid en gebogen, zich krommend onder een kneuzenden last.

Vreugde en rouw doortogen zijn gemoed. Ernstig en trouw getuigt hij er van in zijn kunst.

LE SEMEUR (TEEKENING).

II.

Als Millet spittende figuren ziet, die zich nu en dan oprichten en het voorhoofd met den rug van de hand afwisschen, zoo verschijnt hem het woord, dat de mensch in het zweet zijns aanschijns brood zal eten, en is hij in den geest op den dag, dat de mensch verzonden werd, om den aardbodem te bouwen.

Hoewel instemmend met zekere personen bij Dante, die den tijd van hun stoffelijk bestaan: *Le temps de ma dette* noemen, zoo ontmoet hij toch de ware menscheid en de groote poëzie in de wereld der werkende mannen en vrouwen van het land.

In den tijd, dat Millet uitkomt met „Le Vanneur” en even later „Le Semeur” in de Salon wordt tentoongesteld, slingert Karl Marx zijn bliksem; en in donder en weer-

glans vaart het woord door Europa: „Proletariërs aller landen, vereenigt u.”

Echter brenge de gelijktijdigheid dezer verschijnselen er ons niet toe, in de kunst van Millet een socialistische tendenz te zoeken, die de kunstenaar er niet in legde.

Hij zelf wees met kracht „le côté démoc” terug. *) Millet is geen pleitbezorger. En wil er niet voor gehouden worden. Zegt, te willen doen denken slechts aan dien mensch, die in het zweet zijns

aangezichts zijn levensonderhoud moet winnen.

In zijn kunst beschuldigt noch beklagt hij. Doet alleen het harde leven van den arbeider voelen, die gehoorzaam aan het eeuwig gebod, gelaten zijn plicht volbrengt. Geen spoor van de leer der „meerwaarde” valt in Millets kunst te bekennen. Dit arbeidersleven, dat een strijd is, „un engrenage qui broie,” vindt zijn weerspiegeling in de

*) Brief 30 Mei 1863 aan Alfred Sensier.